

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 122
שבט תשע"ז

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

פשוטים שרוצים לעשות טוב, אבל יותר מהרצון אין להם, הם אינם יודעים הלכות. צוות מוקד העירוב עוברים מיישוב ליישוב ועוברים עם הבודקים, ללמד אותם לפחות את הדברים המינימליים, שהחוט לא יהיה מן הצד, לא יהיה קשור על הגג, דברים הפוסלים ממש, וכמובן שנשאר עוד הרבה מעבר לזה, הלכות בסיסיות, שכל משגיח כשרות בעירוב חייב לדעת!

האחראי תיקון וקשר מהצד, ללא ידיעת הרב

השבוע נכנסו הצוות ליישוב בדרום, לאחר שתיאמו פגישה עם רב הישוב. הרב יצא איתם למרות הגשם הסוער, כדי להראות להם את העירוב, שמוטל על אחריותו. במבט כללי הכל היה נראה יפה, עמודי עירוב תקינים, וחוטאים מתוחים יחסית. אבל מאחורי אחת החצרות, מספיק מקום אחד, החוט היה קשור מן הצד. ראש העמוד נשבר, והאחראי מעצמו תיקן את החוט וקשר אותו מן הצד. הרב התקשר מיד לאחראי שיבוא למקום, ושאל אותו למה הוא קושר מהצד. והאחראי השיב, כי אין לעמוד הזה אוזן, נשבר לו הוו שהיה למעלה. האחראי לא הבין למה לא אומרים לו תודה על שהסתדר לבד.

האחראי תיקון מדעתו שלא בידיעת הרב

הרב מיד לימד אותו ואמר לו, שאם אי אפשר לקשור מלמעלה, תאמר לי שאי אפשר, ולא תתקן על דעתך. חוט אחד שנמצא מן הצד, זאת אומרת שאין עירוב לכל המושב!

הבודק של המוקד הסביר לו איך לתקן כזה דבר בצורה כשרה, לעלות בקף הטרקטור, ולהכניס לתוך חלל העמוד חתיכת עץ כרוחב העמוד, כשבראשה שני מסמרים גדולים במרכז העמוד בצורת V. בתקוה שהבעיה הזו תתוקן כהלכה, אבל מי יודע מה עוד יהיה בשבוע הבא, כאשר מדובר בחוסר בסיסי בידיעת ההלכות.

יש עירובים פסולים שגם הרב המקומי אינו מודע לכך

בשבוע שעבר נסע אחד המומחים לבדוק עירוב של עיר, שהרב היה בטוח שהעירוב כשר ללא פקפוק, ואף כתב כנגד מי שעורר לפקפק עליו. הבודק המומחה הגיע למקום, ומיד חשכו עיניו. הוא גילה מספר רב של בעיות, שאומרת שכנראה מעולם לא היה שם עירוב!

בשני מקומות החוט היה קשור ממש מן הצד בלי ספק, וכפי שהזכרנו לעיל דבר אחד כזה פוסל את כל העירוב. בנוסף היו שני מקומות שהעמוד היה מחובר

עמוד שחולקן גובה טפחים מהקרקע

באוויר, יותר מג' טפחים מעל הקרקע שמתחתיו, בשני המקומות מדובר בעמוד שנמצא סמוך לתעלת מים, והעובדים שהתקינו את העירוב ניצלו את יציאת הבטון שסביב לתעלה, לחבר אליה את העמוד בצורה קלה, [במקום לחפור וליצוק בטון חדש באדמה].

משום מה היה נראה לעובד שיותר ראוי לחבר אותו בגובה, אולי כדי שהעמוד לא יעצור מעט את זרם המים שעובר שם, או כדי שהחוט יהיה יותר גבוה, והוא לא שאל אם יש בזה בעיה הלכתית, איננו יודעים אם הוא בכלל ידע מה המטרה של העמודים, ולכן עשה לפי שיקול דעתו. וחייבר את העמוד מעל ג' טפחים מהקרקע.

בדין דומה לזה כותב השו"ע (סי' שס"ג ס"י) שלחי שהעמידו גבוה מן הקרקע ג' טפחים, פסול. וביאר המש"ב (ס"ק ל"ח) שאע"פ שיש בלחי י' טפחים, אינו עדיף ממהיציגה שגבוהה מן הקרקע ג' טפחים, שפסולה משום שהגדיים בוקעים תחתיה. דין זה שייך גם בעמוד של העירובים בזמננו, שהם נועדו לשמש חלק מהמבנה של צורת הפתח, ויש לעמודים דיני מחיצה, ולכן אם העמוד גבוה ג' טפחים מהקרקע הוא פסול.

דיני הטלטול והתחום של שבת, שניתנו במדבר קודם למתן תורה

בשבועות אלו אנו קוראים בתורה בפרשיות בשלח-יתרו, על שמירת השבת הקדושה, שנזכרה בתורה ל"ב פעמים, ונצטוונו עליה עוד לפני מתן תורה, כאשר ה' הקדים ונתן לנו כמה מצוות בזמן שעם ישראל היו בימרה; הוזהרו על שמירת השבת. מתנה טובה יש לו לקב"ה בבית גניז, ושבת שמה. וכשעמד לתת אותה לישראל, אמר ה' למשה רבינו, לך והודיעם שהיא מתנה טובה. "מעין עולם הבא – יום שבת מנוחה".

בשבת נצטוונו על ל"ט מלאכות האסורות, וכולן אינו מפורשות בתורה, אלא נלמדו ממלאכת המושכן, מתוך המלאכות שהיו נצרכות לעשיית המושכן, למדו חכמינו ז"ל מה הן המלאכות האסורות בשבת. מלאכות בודדות יצאו מן הכלל, ונזכרו במפורש, המלאכה הראשונה שנזכרה מפורש בתורה, זו היא מלאכת הוצאה.

עם ישראל נמצאים במדבר, חודש אחרי היציאה ממצרים, וה' מוריד להם לחם מן השמים, כל יום יורד לאותו יום, ואסור להשאיר בשביל המחר. כדי שלא יבטחו בעצמם, וכל יום יתפללו מחדש (גמ' יומא דף ע"ו.), כל יום יראו נס ויאמינו. אבל יום אחד בשבוע לא ירד. "שישת ימים תלקטוהו, וביום השביעי שבת לא יהיה בו", "היום לא תמצאוהו בשדה" (שמות טז, כה כו). ליום הזה תשמרו מאתמול, הענין של הגם המתחדש שתהיה תפילה מעומק הלב, נדחה ביום הזה, מפני קדושת השבת, כי בשבת לא אוספים מן השדה, משום שיש בו איסור הוצאה, להוציא את הכלים, ולהביא את המן (ספרותו טז, כה, חוקוני טז, כז).

וכן איסור יציאה מחוץ לתחום נזכר בפרשה זו. ה' אומר למשה רבינו בפרשה זו "ראו כי ה' נתן לכם השבת, על כן הוא נתן לכם ביום השישי לחם יומיים, שבו איש תחתיו, אל יצא איש ממקומו ביום השביעי". לכאורה פשוטו של מקרא שלא ילכו לאסוף מן בכליהם, שיש בו איסור הוצאה מרשות לרשות, אבל רש"י הביא את דברי הגמ' (עירובין דף נא.) שסמכו חכמים על זה את איסור התחום, "שבו איש תחתיו – אלו ד' אמות של אדם. אל ייצא איש ממקומו – אלו אלפיים אמה. והרמב"ם (שבת פכ"ז ה"א) פוסק שהוצאה מחוץ ל"ב מיל לוקה, משום שהאיסור מפורש בפסוק הזה.

בפסוקים אלו אנו רואים את גודל החשיבות של שמירת שבת, ובפרט במלאכת הוצאה מרשות לרשות, ובאיסור התחומין. איננו יודעים לציין מהו הדבר המיוחד בשני אלו, אולי בהם ניכרת יותר השביטה והמנוחה, כשאדם לא יוצא למרחקים, ולא נושא חפצים לחוץ. ועכ"פ אלו הם שני הדברים שנתפרשו בתורה, עוד לפני מתן תורה.

הוצאה מלאכה גרועה, לכן העירוב גרוע

הראשונים כותבים (תוס' בשבת דף ב. ד"ה פשת) ש"הוצאה היא מלאכה גרועה", אנשים מן הסתם לא מחשיבים אותה למלאכה, בסה"כ העבירו דבר ממקום למקום. ולכן אנו רואים בזמננו, שגם כשזומעים שיש חשש איסור בטלטול, העירוב לא כ"כ טוב, הם נוטים שלא להאמין לכך. ואומרים מסברא שיש עירוב.

אילו היינו יודעים כמה מאמצים וכמה ניסים צריך כדי שיהיה עירוב כשר, כמה מקומות אומרים שיש עירוב כשר ומהודר, ובבדיקה קלה מתברר שהעירוב פסול מעיקרא, או שתקינו אותו בצורה לא טובה, וכמה חודשים או שנים שאין לו דין עירוב כלל, היינו נחרדים ומודעוים, לא היינו שותקים. לא סתם קוראים סיפור על יישוב נוסף עם עירוב פסול ונהנים.

שני דברים מוטלים עלינו לעשות

שני דברים יאמרו אם אנתנו מבינים את מה שאנו קוראים. א. לא מטלטלים בכל מקום, אלא לאחר בדיקה ואחריות מוסמכת ע"י הרבנים המומחים. ומלמדים את חומרת הדבר, גם לנשים וילדים. ב. תורמים ומסייעים למוקד העירוב לבדוק ולסייע בהכשרת העירובים, ולמסור מידע נכון לשואלים. כמעט בכל היישובים יש בעיות הלכתיות קשות, שאינם ראויים אפילו לטלטל ע"י ילדים. וכל זמן שלא נבדק ע"י המומחים הידועים, ולא התברר שהבודק השבועי יודע את ההלכות, הם בחוקת שאינם כשרים. כי לצערנו לעוסקים המקומיים, אין מספיק ידע הלכתי ופרקטי, לדעת כיצד להכשירם. אנשים

הפתח, אפשר לחשוב עליו שיהיה לצורת הפתח (חזו"א סי ק"א סק"ה), אבל חייבים שהחוט יהיה מעל גבי העמוד ממש, ואם החוט אינו מעל גבי ראש העמוד, הוא מן הצד והוא פסול (שו"ע סי"ב ס"א). במקרה כזה אין לעמוד של הגדר מקום לקשור מעליו, והאחראי קשר אותו על ברזל שיוצא ממנו לצד, והרי זה צורת הפתח מן הצד, שהיא פסולה ופוסלת את כל העירוב.

[יש להוסיף שהעמודים מסוג זה עשויים בצורת Y, באופן שאחד מהמוטות הוא העמוד בעצמו, שכופפו אותו, והמוט השני הוא תוספת מן הצד. במקרה הנ"ל הוא קשר לברזל שמחובר מן הצד, אבל יש מקרים שקשרו את החוט למוט האחד, והקפידו שיהיה קשור מעל ראש העמוד, ובהו יש לדון האם המוט המכופף יכול להחשב המשך של העמוד. כמובן שיש בזה גם בעיה של עמוד עקום, ויתכן אף יותר מכך].

מידע ארצי - 100 עירובים שכנותיים, ויותר מ-50 ישובים

כנגד הדברים הבעייתיים שנמצאו בעירובים הנ"ל, יש לציין התקדמות חשובה ביותר בעירובים השכנותיים, הנעשים כראוי על פי ההלכה. אמנם גם בהם צריך לברר היטב שיש פיקוח כהלכה, וכן לברר לאיזה רמה הם הגיעו, כי יש עדיין הרבה מקומות שגם העירוב השכנותי נוקק לקולות ברמה מסוימת, ויש מקומות שדינו נשאר תלוי במחלוקת פוסקי זמנינו. אבל בכל זאת יש לציין שיש הרבה יותר פיקוח טוב, ועבודות כשרות ונכונות, ובמקומות רבים התושבים מחזיקים את העירוב בהוראת קבע חודשית, וכך ניתן להחזיקו בכשרות טובה ויציבה.

"מוקד העירוב" מרכז את המידע של העירובים השכנותיים בכל הארץ, ומשקיע הרבה על מנת לבדוק אותם ע"י מומחים מיוחדים, שיבחינו אם יש דברים שלא שמו לב אליהם, ולייעץ כיצד לתקנם מכל חשש, ומבעיות הלכתיות המתחדשות עם הזמן.

בשנים האחרונות נבדקו ע"י מוקד העירוב, יותר מ-100 עירובים שכנותיים מכל רחבי הארץ, מהצפון ועד הדרום, חלקם התפרסמו במפות מקומיות, וחלקם עדיין שמורים במערכת, לשואלים במענה הטלפוני של המוקד. כמובן נבדקו למעלה מ-50 ישובים שמצויים בהם נופשים חרדים, ורבים מהם במצב גרוע ביותר. אבל כבר התחלנו בס"ד ברשימה הטובה של המקומות המסודרים. כמובן שבינתיים הוצע קטן, ויש מקומות שמדובר רק בטלול בתוך המתחם, אבל בעו"ה ולפי דרישת הציבור מאת המשכירים, נוכל להוסיף ולהרחיב את המקומות הכשרים.

המשפחות והקבוצות, שנוסעות למקומות שונים, נקראים לברר מראש על הכשרות של העירוב, דרך המוקד הטלפוני של מוקד העירוב, ולהמשיך בתיאום עם המשכירים, על מנת לסדר מקומות נוספים בכשרות הראויה.

הפצת הגליונות מביאה את ידיעת ההלכות ללומדים ולעוסקים

הוצאת גליונות אלו עומדת בראש הפעילות להצפת ידיעת ההלכות וקיומם, והרבה אחראים הגיעו לבקש את בדיקת העירובים שבאחריותם, ע"י שקיבלו גליונות אלו. ומי שיכול לסייע ולהוסיף בהפצתם, תבוא עליו ברכה, ויזכה בזכות גדולה.

בשבוע האחרון התקשר רב חשוב שאחראי על בדיקת העירוב באחת הערים הגדולות במרכז הארץ, וביקש שנשלח מומחה לבדוק את העירוב בעיר שלו. והוא סיפר שקיבל את הספר ל גליונות "תיקוני עירובין" (80-1), והחליט לקבוע לעצמו סדר לימוד, וכל ערב הוא לומד קטע מהספר. ומאז הוא התחיל להקפיד בעירוב שלו בדברים נוספים, שלפני כן לא ידע על דינים אלו.

במהלך הבדיקה היו חוטים הקשורים בראשי עמודי תאורה גבוהים במיוחד, כ-9 מטר, ממש מעל מרכז העמוד, שהוא נחשב מעל גביו והוא כשר. אבל אין אפשרות להגיע אליהם אלא עם מנוף. וכשנרקע חוט, הם מבקשים מהמנוף של העיריה שיבוא ויקשור מחדש.

הרב המקומי והבודק נסעו לאורך החוטים, ופתאום הבודק שם לב שחוט אחד אינו מעל העמודים. הם יצאו מהרכב, והרב התקשה להאמין. הוא בדק והתבונן שוב ושוב מכל הכיוונים, עד שאמר שאכן הבודק צודק, כנראה החוט נקרע, וקשר אותו עובד מהמנופים ללא פיקוח צמוד של האחראי, ולכן הוא לא ידע על ההבדל הקריטי, בין חוט שקשור מעל, לחוט שקשור מן הצד. הרב ציין לעצמו להזמין השבוע שוב את המנוף, שיקשור מחדש את החוט בפיקוח כשרותי צמוד.

העירוב דורש השקעה, ההלכה דורשת בקיאות וידיעה, הציבור ירוש את הכשרות, והכשרות בעו"ה תביא את הפתרון.

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכנותיים
 קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על נבולות העירובים השכנותיים
 052-841-8326
 052-841-8326

דבר כזה מורה שמוא התקנת העירוב לראשונה, הוא לא נעשה בצורה כשרה. ואילו היו מוסרים את העבודה לאנשי המקצוע הנכונים, אנשים שעסקו גם בלימוד ההלכתי של הנושא, ולפחות היו מעמידים מפקח עבודה שבקי בהלכות ובפרקטיקה, לא היה קורה דבר כזה נורא. הבעיה הזו קיימת לצערנו בהרבה מקומות, ואפילו בעירובים שכנותיים, שמנסים לחסוך בהוצאות, ומוותרים על הדבר הכי חשוב, שיהיה פיקוח הלכתי על המתקין בשעת ההתקנה. ולכן מגלים שוב ושוב שעשו עירובים בצורה פסולה או מפוקפקת.

יש לציין שהרב שראה את המצב, הגיע במסירות למרות הקשיים שהיו לו, והוציא בבת אחת שלש צוותות של עובדים, שיעבדו בכמה כיוונים בו זמנית, על מנת שיוכלו לתקן את מספר הרב של הבעיות. והדבר מראה על האחריות האמיתית של הרב, אלא שלצערנו הוא לא העלה על דעתו את המצב, והורה בשוגג שהעירוב כשר ללא פקפוק.

כיצד אדם שמוזמן יוכל לדעת אם אומרים נכון

שני מקרים אלו שהיו בשבוע האחרון, יחד עם עוד הרבה מקרים שהבאנו בגליונות קודמים, מלמדים אותנו שגם כשאומרים שיש עירוב, ואפילו כשיתכן שהוא אינו עירוב כלל. הרבנים המקומיים סומכים על הבודק ששואל אותם כמה שאלות מה לעשות כשנרקע החוט, [בבחינת היאך מעשרים את המלח], ואינם שמים לב שהוא לא יודע אפילו הלכות בסיסיות. הדברים מתגלים רק כאשר בא בודק חיצוני מומחה, ואז שואלים איך זה קרה, ואיך זה לא יקרה.

מוקד העירוב מתמודד עם בעיה נוספת, איך השואל יוכל לדעת מתי אפשר לסמוך, הרי בשני המקומות הרב אמר שהעירוב מצוין, וכשהראה לו את המציאות הוא מיד ידע שהעירוב אינו כלל. א"כ מה שחסר כאן הוא רק בדיקה נכונה ומוסמכת, שאפילו הרבנים ונותנים את התפקיד לאנשים שאינם מבינים אותו, וסומכים עליהם. א"כ כיצד נוכל להביא פתרון לבעיה, כשהרב אינו חושב שיש צורך בבדיקה הראויה.

הפתרון היחיד שניתן לעשות, פתרון שנעשה בזמנינו בהרבה תחומים הלכתיים (כתיבת סתם, תפילין ועוד), שיש גוף כשרות מוכר, הנותן תעודת הכשר המעידה על הכשרות, ואין נאמנות ללא כשרות. רק בצורה כזו יוכל אדם מוזמן לדעת היכן הוא יכול לסמוך על העירוב.

כל ההתחלות קשות, ובתחילה נוכל להציג רק מעט מקומות, אבל לפי דרישת הציבור מהמשכירים ביישובים הרבים, ומהמתווכים והמארגנים לקבוצות, נוכל בעו"ה להרחיב יותר ויותר את המקומות הכשרים.

חוט שקשור לעמוד של גדר תייל

דבר נוסף שהתגלה באחד מגבולות העירוב הנ"ל היה בסיס צבאי מוקף בגדר תייל גבוהה, והגדר היתה משמשת למחיצות העירוב. במקרה כזה צריך להבדל את צורת הפתח עד הגדר, ואח"כ מהגדר והלאה, ודבר כזה צריך אישור ותיאום שיהיה מותר להעמיד שם עמוד של עירוב. יש לציין שבמקרים אלו יש בעיה מצויה, שהחלק העליון של הגדר, בדרך כלל מכופף כלפי חוץ קרוב לחצי מטר, ואם יעמידו את העמוד של העירוב במקום שמסתיים החלק העליון של הגדר המכופפת, יוצא שבחלק התחתון יש פירצה בין העמוד לגדר, יותר מד' טפחים. בעיה זו מצויה גם במקרים נוספים שיש מתחם המוקף בגדר מכופפת, ומצמידים עמוד לגדר.

חוט שקשור לעמוד של גדר ממופת

עמוד הסמוך לגדר מכופפת, יש לו פירצה

בדיון פירצה כזו, כתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק כ"ג) שנחלקו האחרונים האם אומרים עומד מרובה ע"י הצורת הפתח, ויחשב כאילו הפירצה סגורה. או שמוא יש חסרון בצוה"פ במקרה כזה, משום שהעמוד חייב להיות צמוד למחיצה [ע"ש בביאור הלכה, ובשער הציון]. וכתב המשנ"ב שלכתחילה בודאי נכון לחוש להחמיר אפילו ברחוק ג' טפחים, וכל שכן בד' טפחים, ובשעת הדחק יש לסמוך להקל. ולכן אין להשאיר פירצה כזו. יש אפשרות להוסיף חתיכת גדר בין העמוד עד הגדר עצמה. ויותר מצוי שנוקבים חור קטן בגדר המכופפת, ומשחילים את העמוד בסמוך לעיקר הגדר. [אמנם יש מפקפקים בזה, מפני שראש העמוד ותחילת החוט נמצאים בתוך מקום שמוגדר רשות היחיד אחרת, כי המקום שמעל הכיפוף דינו כמו המתחם, והגוד אסיק של הגדר עולה מסוף הכיפוף. וצ"ע בזה].

והנה פתרונות אלו הם כאשר מעמידים עמוד של עירוב כהלכה, והנידון הוא איך יהיה כשר לכתחילה בלי פירצה. אבל בעיר הנ"ל לא העמידו כלל עמוד של עירוב, אלא קשרו את החוט לקצה של אחד העמודים של הגדר עצמה. האחראי היה סבור שעשה טוב, זה עמוד וזה עמוד, מה הנפק"מ אם מתקנים עמוד מיוחד לעירוב, או שמשתמשים בעמודו שכבר קיים. ובאמת לא ההבדל אם העמוד נעשה לצורך העירוב, או שהיה קודם, אכן גם דבר שלא נעשה לשם צורת

